

Sveče

Kjer gori sveča za duhovi

Dostop: Po cesti čez mejni prehod na Ljubelju. Pred mostom na Dravi je treba zaviti levo na cesto proti Bistrici v Rožu (Feistritz im Rosenthal) in Svečam (Suetschach). Do te vasi je z Ljubelja 23 km.

Naravne lepote
Zgodovinsko-kulturne znamenitosti

Dva tisoč let krščanstva ni moglo zatreti divjih zimskih obhodov našemljencev, ki so predstavljali duše rajnih prednikov. Zato jih je Cerkev pritaknila dobrotnemu sv. Miklavžu, njegovi obdaritveni procesiji, da so postali hudobni duhovi, hudiči, parklji, ki smejo razsajati in strašiti po vaseh ter izvrševati kazni nad porednimi otroki (in kajpada za ženitev godnimi dekleti). Tako je krščanstvo divjim obhodom nekdanjih htonskih, zemeljskih demonov odbilo njihovo pogansko ost. (Meni pa je, se spominjam, zledenela kri, kadar sem na Miklavžev večer zaslišal rožljanje parkljevih verig, zakaj parkelj je bil strašen na pogled, vdiral je v hiše in nas lovil zaradi grehov, ki naj bi jih zagrešili bogve kdaj in bogve proti komu. Seveda sem se čudil, zakaj ga Miklavž ne kroti, če je že tak prijatelj otrok.)

V Rožu na Koroškem so parklji tekali kar brez darežljivega svetca, nekaj dni pred njegovim praznikom 6. decembra, zmeraj v lihem številu, torej po pet, sedem, devet ..., ker so se bojda bali, da bi se jim, če bi bili parni, utegnil pridružiti pravi peklenšček. Koroška onkraj Karavank je bila tista slovenska pokrajina, piše Niko Kuret, ki predvsem na jugu in na zahodu prav do zadnjega ni sprejela sv. Miklavža kot obhodnika in delivca darov. Sprejela pa je kosmata strašila in jim dala ime. Zato danes v Svečah pravijo parkljem po slovensko *šmkwawži*, po nemško pa krampusi. Če boste na cesti kakšnega Svečana – lahko

Velika kovinska maska
v Svečah vabi v muzej parkljev.

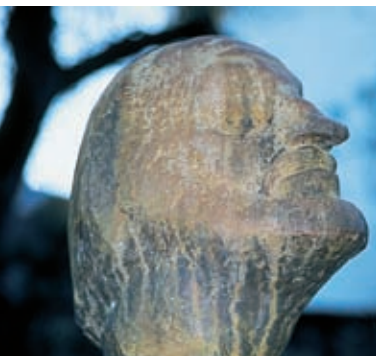
Kažipot v Sveče, muzej parkljev
in v Galerijo Gorše

po slovensko, brez skrbi – vprašali za muzej parkljev, ki je v njegovem kraju, bo ob besedi parkelj zato najprej čudno gledal, čeprav ta muzej postaja prava koroška in vseavstrijska turistična atrakcija, po kateri slovi njegova vas. *Krampusmuseum* je namreč edinstven muzej te vrste v Avstriji, nastal pa je spontano, iz prastarega slovenskega običaja, ki so ga narodopisci odkrili leta 1889 prav v Svečah. Vaški fantje so se 14 dni pred Miklavžem zbirali ob večerih, da bi se kot parklji podili po Rožu. Na oblačila iz vrečevine so šivali kose krzna, iz zlepjene žagovine delali divje poslikane maske, na katere so natikali še nekaj rogov gorskih koz. Leta 1990 so se parklji zmenili, da bodo odkupili nekdanjo delno podrtjo vaško gostilno. Z nekaj tisoč urami prostovoljnega dela so jo obnovili in razstavili v njej svoja najstarejša oblačila pa še 40 mask šmkwawžev. Razstavili so tudi Pehto, ki jih je spremljala v tistih poganskih časih, ko Miklavž še ni smel v Sveče.

Petega decembra zvečer imajo v Svečah velik parkljev festival. Že leta prihaja nanj na tisoče ljudi od blizu in daleč, največ deklet, ki jim pač godi fantovsko zanimanje, pa čeprav demonično (ali pa prav zato, ker je takšno). Dekle, pred katero parkelj potrka s palico po svojem rogu, je prikrito izvoljeno. Janko Zerzer, ki je doma iz Sveč, v svojem turističnem vodniku *Po koroških poteh* obžaluje, da je sveško miklavževanje žalibog v zadnjih letih precej skomercializirano. Žalibog, bi lahko povzeli za njim, se je nad demoni poganskega indoevropskega izvora dvignil višji demon: turizem.

Sveče so lepa stara gručasta vas v senci skalnih sten Karavank. Da so res gručasta, kaže tudi podatek, da sta muzej parkljev in likovna galerija na prostem komaj 70 metrov vsaksebi, kar nemara ne bi bilo nič čudnega, če ne bi bila vmes še farovž in gotska farna cerkev sv. Lamberta z mogočnim čebulastim zvonikom, ki ga je videti od daleč. V tem krogu je tudi prijetna domača gostilna Zerzerjevih, kjer vam bodo pomagali po telefonu poiskati ljudi, ki vam bodo odprli bodisi h krampusom bodisi v staro Vrbnikovo domačijo, kjer si je bil slovenski kipar France Gorše (1897–1986) leta 1973 uredil najprej atelje, potem pa iz skednja naredil edinstveno galerijo. Bilo je to leto po tistem, ko se je iz ameriškega Clevelanda namenil vrniti domov. V Kostanjevici na Krki so mu pripravili pregledno razstavo, ker si Ljubljana tega ni upala. Gorše je namreč leta 1945 odšel za stalno v Trst; ne da bi kriv pobegnil iz matične dežele, le z njenimi revolucionarnimi zadevami se ni strinjal. Kostanjevičani so napovedali odprtje njegove razstave, celo katalog zanjo je bil že stiskan, ko je partijski vrh razstavo njegovih čudovitih kipov, slavljenih zaradi čutne

Trpko ponosni avtoportret
kiparja Franceta Goršeta

Kulturni park s sohami znamenitih koroških kulturnikov med sveško farno cerkvijo in Galerijo Gorše

vitalnosti, prepovedal. Pri tem pa se je ta ista oblast v prostorih svoje vladne palače hkrati dičila z Goršetovim kipom Eva iz leta 1938. Razočarani Gorše se je odločil, da bo svojo pot vendarle končal na domači zemlji, vendar na avstrijski strani. Na vrtu pred hišo v Svečah je odprl kulturni park s svojimi kipi in s spomenišskimi portreti znamenitih koroških kulturnikov, od karantanskega misijonarja Modesta in bukovnika Drabosnjaka do pisatelja Prežihovega Voranca in skladatelja Pavla Kernjaka. Zdaj ti portreti v polkrogu stojijo pred starim cerkvenim zidom kot nekakšen koroški panteon, s spomenikom neznanemu slovenskemu kulturnemu delavcu v ospredju. Spomenik je iz zelenega masivnega kamnitega kvadra, ki je na sredi preklan; morda po vzoru verzov iz Župančičeve pesmi: *Kadar se v srcu spomnim Korotana, / odpre se mi globoka v prsih rana.*

Umetnik Gorše je v oporoki prepustil svoj park v varstvo domačemu Slovenskemu društvu Kočna. Varstvo je skrbno in zvesto. Galerija razveseli obiskovalca. Nepremične sohe Korošcev so umetniško žive in pretresljive. Imajo skrivnosten prvinski duh kakor šmkwawži.

Na robu vasi, malo naprej od Slovincem manj prijazne gostilne, stoji častitljiva, lepo preurejena rojstna hiša Andreja Einspielerja (1813–1888), ki se je kot duhovnik, časnikar in politik že leta 1848 zavzemal za Zedinjeno Slovenijo v okviru Avstrije, izdajal časnik Slovenec, leta 1865 pa je izdal Politični katekizem za Slovence. Leta 1949 se je v vasi rodil avstrijski diplomat dr. Valentin Inzko, ki je odličen predstavnik Slovencev v Avstriji, prav kakor je tudi njegov oče, šolnik Valentin (1923–2002). Duh Sveč očitno išče pot iz roda v rod. Zraven pa morda prastari slovenski duh šmkwawžev spodbuja bojevitost proti političnim krampusom.

Goršetov kip na vrtu njegove galerije bi lahko imenovali tožba neznane Korošice.

